

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ БАЗИС ДОСЛІДЖЕННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

METHODOLOGICAL BASIS OF THE RESEARCH OF DIVERSIFICATION OF RURAL DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

У статті розроблено методологію дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації. Визначено, що метою дослідження є розробка теоретико-методологічних засад, розвиток науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації. Відповідно до мети, наукове пізнання спрямовано на вивчення процесів диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації. Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні підходи та практичні аспекти диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації та її організаційно-економічного забезпечення. Звернено увагу на те, що проведення наукового дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації передбачає реалізацію послідовних етапів, кожен з яких потребує застосування певних методів та базується на різних методологічних підходах та принципах пізнання.

Ключові слова: методологія, метод, принцип дослідження, методологічний підхід, диверсифікація розвитку сільських територій, децентралізація.

сільських територій в умовах децентралізації. Определено, что целью исследования является разработка теоретико-методологических основ, развитие научно-методических подходов и обоснование практических рекомендаций по диверсификации развития сельских территорий в условиях децентрализации. Согласно цели, научное познание направлено на изучение процессов диверсификации развития сельских территорий в условиях децентрализации. Предметом исследования являются теоретико-методологические, методические подходы и практические аспекты диверсификации развития сельских территорий в условиях децентрализации и ее организационно-экономического обеспечения. Обращено внимание на то, что проведение научного исследования диверсификации развития сельских территорий в условиях децентрализации предусматривает реализацию последовательных этапов, каждый из которых требует применения определенных методов и базируется на различных методологических подходах и принципах познания.

Ключевые слова: методология, метод, принцип исследования, методологический подход, диверсификация развития сельских территорий, децентрализация.

УДК 332.122

<https://doi.org/10.32843/bses.50-45>

Хомюк Н.Л.

к.е.н., докторант кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Khomiuk Nataliia

Lesya Ukrainka Eastern European National University

В статті розроблена методологія дослідження диверсифікації розвитку

The article substantiates the relevance of the study of the diversification of rural development, as it contributes to ensuring the competitiveness of rural areas and improving the quality of life of rural populations. It is determined that domestic scientists have made a significant contribution to the study of rural development. However, issues of a methodological nature that underpin the study of rural development diversification remain unresolved. The purpose of the article is to develop a methodology for researching the diversification of rural development in conditions of decentralization. The author argues that the scientific hypothesis of the study is that the theoretical and methodological substantiation of the diversification of rural development in the conditions of decentralization will allow forming a scientific basis for developing the mechanism of its organizational and economic support. It is determined that the purpose of the research is to develop theoretical and methodological foundations, to develop scientific and methodological approaches and to substantiate practical recommendations for the diversification of rural development in decentralized conditions. According to the aim, scientific knowledge is directed to the study of the scientific hypothesis of diversification of rural development in the conditions of decentralization. The subject of the research is theoretical and methodological, methodological approaches and practical aspects of the diversification of rural development in the conditions of decentralization and its organizational and economic support. It has been found out that the fact that conducting a scientific study of the diversification of rural development under decentralization conditions involves the implementation of successive stages, each of which requires the use of certain methods and is based on different methodological approaches and principles of cognition. It can be concluded that the methodological basis for the study of rural development diversification in the condition of decentralization is the theoretical basis for rural development diversification, the conceptual and categorical apparatus of research, methodological approaches, scientific methods and principles of scientific cognition, which collectively form the scientific basis for the development of mechanisms economic support for the diversification of rural development in the condition of decentralization. Managers and specialists, governing bodies, local self-governments to work out areas for diversification of rural development, can use the theoretical and analytical provisions of this study to make practical decisions.

Key words: methodology, method, research principle, methodological approach, diversification of rural development, decentralization.

Постановка проблеми. Першочергового значення в подоланні негативних явищ на сільських територіях за допомогою процесу диверсифікації набувають аграрний сектор, сфера зайнятості населення, соціальна інфраструктура, система державного та місцевого управління. На нашу думку, диверсифікацію розвитку сільських територій слід розглядати як комплекс заходів, спрямованих на урізноманітнення сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності на сільських територіях, розширення джерел фінансування програм та проєктів сільського розвитку, трансформацію форм господарювання з метою

розширення сфер зайнятості та доходів сільського населення на основі інтегрованого підходу [1].

Особливості соціального, економічного, екологічного, геополітичного, демографічного та іншого регіонального розвитку у часі і просторі є предметом багаторічних досліджень фахівців різних галузей знань. Це визначає і застосування різноманітних методологічних підходів до вивчення диверсифікації розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження процесу диверсифікації у сільськогосподарській сфері зробили вітчизняні фахівці такі як: І. Кульчій, Ф. Важинський, Т. Зінчук,

О. Молнар, Т. Панюк та інші. Дослідженням питань розвитку сільських територій приділено увагу таких вчених як В. Бойко, В. Борщевський, І. Залуцький, А. Лісовий, М. Малік, О. Павлов, Х. Притула, В. Славов, М. Талавири, М. Хвесик. Віддаючи належне наявним здобуткам, слід зазначити, що залишаються нерозкритими питання методологічного характеру, які виступають базисом дослідження диверсифікації розвитку сільських територій.

Постановка завдання. Метою статті є розробка методології дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі організації будь-якої діяльності покладена методологія. Питання методології досить складне, оскільки саме це поняття тлумачиться по-різному. Методологія – сукупність підходів, способів, методів, прийомів та процедур, що застосовуються в процесі наукового пізнання та практичної діяльності для досягнення наперед визначеної мети. Такою метою в науковому пізнанні є отримання об'єктивного істинного наукового знання або побудова наукової теорії та її логічне обґрунтування, досягнення певного ефекту в експерименті чи спостереженні тощо [2, с. 374].

На основі дослідження різноманітних методів регіональних досліджень виникла можливість обґрунтування методологічного базису до диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації.

Між емпіричним і теоретичним рівнями пізнання немає різкої межі, діалектика їх взаємодії виявляється у складному процесі виникнення й розв'язання нескінченних суперечностей. У своєму прагненні повніше й глибше зрозуміти природу науки накопичує все нові й нові емпіричні дані, які рано чи пізно вступають у протиріччя зі старими уявленнями. Навіть розглядаючи науку не в цілому, а лише будь-яку з її галузей, можна виявити суперечність між емпіричними даними і відповідною теорією. Усунення такої суперечності вимагає нових наукових досліджень [3, с. 18].

Процес пізнання включає в себе накопичення фактів. Без систематизації та узагальнення, без логічного осмислення фактів не може існувати жодна наука. Факти стають складовою частиною наукових знань, якщо вони виступають у систематизованому вигляді. Коли вчені не мають достатніх фактичних матеріалів, тоді як засоби досягнення наукових результатів вони використовують гіпотези – науково обґрунтовані припущення, які висувуються для пояснення якогось процесу, що після перевірки можуть виявитися істинними або хибними. Гіпотеза виступає часто як первісне формулювання, черговий варіант законів, що відкриваються. Слід підкреслити, що гіпотеза відіграє дуже важливу роль у розвитку будь-якої науки, тому що вона по суті є формою її розвитку. Більшість наукових законів і теорій було сформульовано на підставі раніше висловлених гіпотез. Фор-

мою розвитку науки є наукові дослідження, тобто вивчення взаємодії між явищами з метою отримання переконливо доведених і корисних для науки й практики рішень з максимальним ефектом [3, с. 20].

Науковою гіпотезою дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації, на нашу думку, є те, що її теоретико-методологічне обґрунтування дасть змогу сформувати наукову базу для розробки механізму організаційно-економічного забезпечення.

Метою будь-якого наукового дослідження є всебічне, об'єктивне і ґрунтовне вивчення явищ, процесів, їх характеристик, зв'язків на підставі розроблених у науці принципів і методів пізнання, а також отримання корисних для діяльності людини результатів, упровадження їх у виробництво для підвищення його ефективності [4, с. 64].

Тому метою нашого дослідження є розробка теоретико-методологічних засад, розвиток науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації. Відповідно до мети процес пізнання (об'єкт дослідження) спрямовано на вивчення процесів диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні підходи та практичні аспекти диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації та її організаційно-економічного забезпечення.

Проведення наукового дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації передбачає реалізацію послідовних етапів (таблиця 1), кожен з яких потребує застосування певних методів та базується на різних методологічних підходах та принципах пізнання.

На першому етапі на основі огляду сучасних наукових праць доцільно обґрунтувати теоретичні основи розвитку сільських територій; уточнити понятійно-категоріальний апарат дослідження («сільські території», «розвиток сільських територій», «децентралізація»); розкрити структурну характеристику сільських територій, ідентифікувати типологію розвитку сільських територій, розглянути досвід Європейського Союзу щодо організаційно-економічного забезпечення розвитку сільських територій; обґрунтувати значення процесу децентралізації як чинника цього розвитку.

Другий етап передбачає розробку методологічних засад дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації: розкриття сутності диверсифікації розвитку сільських територій, висвітлення наукової концепції та удосконалення науково-методичних підходів до діагностики розвитку сільських територій.

Основна концептуальна ідея диверсифікації розвитку сільських територій – інтегрований підхід до реалізації заходів посилення конкурентних

Етапи дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації

	Етапи дослідження	Методи дослідження	Принципи дослідження	Методологічний підхід
1	Обґрунтування теоретичних основ розвитку сільських територій, його організаційно-економічного забезпечення; децентралізації; уточнення понятійно-категоріального апарату, аналіз досвіду Європейського Союзу.	Логічне узагальнення, індукція, дедукція, систематизація, синтез, ієрархічний, монографічний.	Комплексності, підпорядкованості, системності, єдності теорії і практики	Системний, просторовий, інституційний.
2	Розробка методологічних засад диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації; висвітлення наукової концепції та удосконалення науково-методичних підходів.	Системно-структурний, абстрактно-логічний, аналіз, логічне узагальнення, структурно-логічний аналіз та синтез.		Системний, просторовий інституційний.
3	Діагностика передумов диверсифікації розвитку сільських територій в Україні в умовах децентралізації; оцінка економічної ефективності діяльності ОТГ.	Спостереження, оцінювання, порівняння, статистичне групування, статистичний аналіз, графічний, прогнозування.		Системний, інституційний, біхевіористичний, просторовий.
4	Визначення напрямів, форм, організаційних та економічних важелів диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації.	Економетричний, моделювання, спостереження, функціональний аналіз, структурно-логічний аналіз та синтез.		Системний, інституційний, біхевіористичний, синергетичний.
5	Обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо диверсифікації розвитку сільських територій; визначення шляхів реалізації диверсифікації джерел фінансування.	Стратегічний аналіз, наукове узагальнення, абстрактно-логічний, мозкового штурму, індукція, дедукція, логічне узагальнення.		Системний, інституційний, біхевіористичний.

Джерело: авторська розробка

переваг сільських територій шляхом ефективного використання наявних та потенційних можливостей їх розвитку в умовах децентралізації.

Забезпечення диверсифікації розвитку сільських територій повинно ґрунтуватися на засадах єдності й цілісності, врахуванні процесу децентралізації, який здійснюється шляхом формування громад, з обов'язковим врахуванням географічних, економічних, екологічних, етнічних та демографічних особливостей кожного сільського територіального утворення.

На третьому етапі доцільно провести діагностику передумов диверсифікації розвитку сільських територій в Україні в умовах децентралізації: здійснити аналіз розвитку сільських територій в Україні; провести оцінку розвитку процесу децентралізації та економічної ефективності діяльності ОТГ; виявити сучасні тенденції розвитку сільських територій в регіоні в умовах децентралізації.

Четвертий етап передбачає визначення організаційних та економічних важелів, напрямів, механізму диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації та моделювання оптимальної структури об'єднаних територіальних громад в Україні на основі оцінювання економічної ефективності діяльності цих ОТГ.

Організаційно-економічний механізм диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації передбачає запровадження спеціальних інструментів та методів, спрямованих на оптимізацію структури цього процесу, акцентуючи при цьому увагу на підвищенні якості життя сільського населення; забезпеченні конкурентоспроможності

сільських територій та досягненні екологічної безпеки. Розробка організаційно-економічного механізму диверсифікації розвитку сільських територій повинна проводитись з урахуванням стратегічних напрямів та аналізу стану соціально-економічного розвитку сільських територій, а також екологічної ситуації. Обґрунтованість заходів повинна бути підтверджена розрахунками економічної ефективності сільських об'єднаних територіальних громад.

Обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації відбувається на п'ятому етапі дослідження. Цей етап передбачає визначення шляхів реалізації диверсифікації сільськогосподарського виробництва та диверсифікації джерел фінансування як напрямів диверсифікації сільських територій в умовах децентралізації.

Методологія дослідження диверсифікації розвитку сільських територій інтегрує ключові аспекти цього розвитку: соціальні, економічні та екологічні, й підтримує їх безперервну взаємодію. Ця методологія підкреслює два виміри інтегрованості, які важливі для планування диверсифікації розвитку сільських територій:

- а) горизонтальна інтегрованість:
 - інтегрованість складових концепції (економічний розвиток, соціальний розвиток плюс надання публічних послуг та інфраструктура, захист навколишнього середовища та природних ресурсів),
 - інтегрованість галузей (міжгалузевий підхід замість галузевого підходу) [5];
- б) вертикальна інтегрованість – узгодження програм диверсифікації розвитку сільських територій

з ієрархічно вищим системами – державними стратегіями і програмами розвитку цих територій:

- державна стратегія розвитку сільських територій,
- програми та плани диверсифікації розвитку сільських територій,
- проекти диверсифікації розвитку сільських територій.

Метод – систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об'єктів. Метод окреслює та втілює шлях до істини, напрями ефективної діяльності, що ведуть до реалізації поставлених цілей, задає регулятиви та нормативні настанови пізнавального процесу. Метод включає стандартні та однозначні правила (процедури), що забезпечують достовірність знання, яке формується [2, с. 373].

У процесі дослідження слід застосувати загальноприйняті в економічній науці методи: монографічний, теоретичного та порівняльного аналізу, історико-логічний – для розкриття теоретичних засад розвитку сільських територій та сутності диверсифікації розвитку сільських територій, обґрунтування значення процесу децентралізації як чинника розвитку сільських територій; систематизації і логічного узагальнення – для вивчення досвіду Європейського Союзу щодо організаційно-економічного забезпечення розвитку сільських територій; узагальнення – для вдосконалення методичних підходів до діагностики розвитку сільських територій; системно-структурний та абстрактно-логічний – для розробки концептуальних засад диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації; структурно-логічний, статистичного групування, економіко-статистичний, графічний, прогнозування – для аналізу розвитку сільських територій в Україні та регіоні, оцінки розвитку процесу децентралізації та економічної ефективності діяльності об'єднаних територіальних громад в Україні; структурно-логічного аналізу та синтезу – для обґрунтування напрямів диверсифікації розвитку сільських територій; моделювання – для формування оптимальної структури об'єднаних територіальних громад та визначення зміни частки сільського населення; системно-структурний – для розробки організаційно-економічного механізму диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації; стратегічного аналізу та наукового узагальнення – для науково-методичного обґрунтування державної фінансової підтримки органічного виробництва; методи наукового узагальнення та синтезу – для розробки рекомендацій щодо удосконалення системи оподаткування сільськогосподарської діяльності та визначення шляхів реалізації диверсифікації джерел фінансування розвитку сільських територій.

Серед основних принципів дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації слід виокремити:

- принцип комплексності, який передбачає всебічне охоплення причинно-наслідкових залежностей, комплексну оцінку розвитку сільських територій в просторі та часі;
- принцип підпорядкованості, суть якого полягає у затвердженні об'єктивної закономірності обумовленості одного явища іншим;
- принцип системності, який дозволяє встановити зв'язки між структурними елементами сільських територій та забезпечити функціонування та цілісність системи;
- принцип єдності теорії і практики, що означає взаємопов'язаність та обумовленість один одного в процесі діяльності.

Під час наукового пізнання диверсифікації розвитку сільських територій, з огляду на багатоплановість досліджуваних питань, слід використовувати синтез методологічних підходів, серед яких: системний, просторовий, синергетичний, інституційний та біхевіристичний.

Системний підхід становить підґрунтя для наукового пізнання диверсифікації розвитку сільських територій, адже розглядає сільські території як складну багатокомпонентну систему. Використання цього підходу дає змогу розробити концепцію, механізм та напрями диверсифікації розвитку цих територій. Адже окремі компоненти розвитку сільських територій виступають у вигляді цілісного структурного утворення.

Будь-які компоненти, які складають ціле, можуть бути самі розглянуті як ціле. Це означає множинність і різноманітність предметів дослідження, кожен з яких може бути вивчений за схемою інтегрованого об'єкта [6, с. 123].

Синергетика – напрям і загальнонаукова програма міждисциплінарних досліджень, котрі вивчають процес самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур у відкритих фізичних, біологічних, соціальних, когнітивних, інформаційних, екологічних та інших системах. Згідно з синергетичним підходом, самоорганізація складних систем спрямовується від хаосу до дедалі більшої впорядкованості на основі певних параметрів порядку й узагальненої синергетичної інформації відповідно до певних моделей [2, с. 581].

Інституціоналізм як методологічна основа, створює умови для активізації різноманітних міждисциплінарних досліджень соціально-економічних систем, забезпечує відстеження інституціональних кількісно-якісних і сутнісних змін та перетворень різних інститутів, сприяє аналізу інституціональних чинників – сукупності фундаментальних передумов, економічних, фінансових, політичних, соціальних правил і норм, що визначають рамки, умови функціонування й розвитку сільських

територій як об'єкту дослідження [6, с. 119]. Застосування інституціонального підходу до дослідження диверсифікації розвитку сільських територій дозволяє зосередитись на особливостях взаємодії інституцій між собою. Тому застосовуючи інституціональний підхід можна висвітлити роль децентралізації та її вплив на розвиток сільських територій.

Дослідити спостережувані явища, дати їм оцінку та обґрунтувати експериментально встановлені зв'язки між змінними допоможе застосування біхевіористичного методологічного підходу пізнання досліджуваного явища, який слід розглядати як взаємодоповнювальним до розглянутих вище при вивченні бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів [7, с. 154]. Застосування цього методу пізнання дасть змогу ідентифікувати основні проблеми соціоеколого-економічного розвитку сільських територій, що сприятиме розробці напрямів диверсифікації розвитку сільських територій.

Розробляючи концепцію, органи місцевого самоврядування повинні подбати про удосконалення різноманітних механізмів посилення конкурентних переваг сільських територій та пошук нових підходів їх стратегічного розвитку в умовах нестабільності та швидкого змінюваного середовища.

Необхідність розробки концептуальних засад диверсифікації розвитку сільських територій зумовлена тим, що для майбутнього села загрози не обмежується тільки зміною кліматичних умов, які негативно впливають на розвиток сільського господарства, а й включають також наслідки швидкої урбанізації, соціально-економічного занепаду підприємницької діяльності на території сіл та інше.

Висновки з проведеного дослідження. Методологічним базисом дослідження диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації виступає застосування сукупності ідей, поглядів, положень розвитку продуктивних сил та регіональної економіки та системного, просторового, інституційного, біхевіористичного та синергетичного методологічних підходів до пізнання сутності сільських територій, децентралізації, диверсифікації їх розвитку. Визначено етапи, методи та принципи дослідження, використання яких дозволяє розвинути науково-методологічну базу та обґрунтувати концептуальні засади і науково-практичні рекомендації щодо диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації, її організаційно-економічного забезпечення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Хомюк Н.Л. Диверсифікація розвитку сільських територій як економічна категорія. Організаційно-економічні засади інформаційного забезпечення економіки : кол. монографія. Рівне : НУВГП, 2018. С. 232–242.
2. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В.І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 744 с.

3. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А.Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

4. Зацерковний В.І., Тішаєв І.В., Демидов В.К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.

5. Методологія планування регіонального розвитку в Україні Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку України» URL: http://green.ucci.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/1_METODOLOG_YA_PLANUVANNYA_REG_ONALNOGO_ROZVYTKU.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

6. Слатвінська М.О. Фіскальна політика в умовах модернізації фінансової системи : дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / Одеськ. нац. екон. ун-т. Одеса, 2019. 555 с.

7. Возняк Г.В. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах фінансової децентралізації : дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 575 с.

REFERENCES:

1. Khomiuk N.L. (2018). Dyversyfikatsiia rozvytku silskykh terytorii yak ekonomichna katehoriia [Diversification of rural development as an economic category]. Orhanizatsiino-ekonomichni zasady informatsiinoho zabezpechennia ekonomiky [Organizational and economic principles of information support of the economy]: kol. monohrafiia. Rivne: NUVHP, pp. 232–242.
2. Shynkaruk, V. I. (Eds.). (2002). Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Kyiv: Abrys, 744 p.
3. Konverskij A. Ye. (Eds.) (2010). Osnovy metodologii ta orhanizatsii naukovykh doslidzhen [Fundamentals of methodology and organization of scientific research]: navch. posib. dlia studentiv, kursantiv, aspirantiv i adiuntiv. Kyiv: Tsentru uchbovoi literatury, 352 p.
4. Zatserkovnyi V. I., Tishaiev I. V., & Demydov V. K. (2017). Metodolohiia naukovykh doslidzhen [Methods of scientific research]: navch. posib. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia, 236 p.
5. Metodolohiia planuvannia rehionalnoho rozvytku v Ukraini Proekt Yevropeiskoho Soiuzu «Pidtrymka polityky rehionalnoho rozvytku Ukrainy» [Regional Development Planning Methodology in Ukraine European Union Project "Support for Regional Development Policy of Ukraine"]. URL: http://green.ucci.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/1_METODOLOG_YA_PLANUVANNYA_REG_ONALNOGO_ROZVYTKU.pdf (accessed 25 August 2019).
6. Slatvinska M. O. (2019). Fiskalna polityka v umovakh modernizatsii finansovoi systemy [Fiscal Policy in the Conditions of Modernization of the Financial System]: Doctor's thesis. Odesa: Odesk. nats. ekon. un-t, 555 p.
7. Vozniak H. V. (2017). Biudzhethna polityka sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy v umovakh finansovoi detsentralizatsii [Budget Policy of Socio-Economic Development of Ukrainian Regions in the Conditions of Financial Decentralization]: Doctor's thesis. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy», 575 p.